

Wykład 3

Metoda praw
własności (equity)

Metoda praw własności jest stosowana w przypadku sprawowania współkontroli nad jednostką współzależną będącą spółką handlową dla wyceny udziałów w jednostce stowarzyszonej.

Tym samym znaczący inwestor posiadając co najmniej 20% głosów w jej organie stanowiącym wywiera znaczący wpływ na jednostkę stowarzyszoną, którą jest spółka handlowa.

Przez znaczący wpływ należy rozumieć zdolność do wpływania na politykę finansową i operacyjną innej jednostki, ale nie będącą kontrolą.

Metoda praw własności ma na celu bieżącą aktualizację wartości posiadanych udziałów lub akcji, które jednostka dominującą lub znaczący inwestor posiada w jednostce podporządkowanej.

Stosowanie metody praw własności
wynika z zapisów:

- Ustawy o rachunkowości
- MSR
- MSSF

Art. 28 ustawy o rachunkowości- wycena jednostkowa

Art. 28.1 pkt 3 udziały w jednostkach podporządkowanych zaliczone do aktywów trwałych wycenia się w sprawozdaniu jednostkowym

- według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej albo skorygowanej ceny nabycia - jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności; wartość w cenie nabycia można przeszacować do wartości w cenie rynkowej, a różnicę z przeszacowania rozliczyć zgodnie z art. 35 ust. 4;
- lub metodą praw własności, pod warunkiem, że będzie ona stosowana jednolicie wobec wszystkich jednostek podporządkowanych.

Art. 63 ustawy o rachunkowości wycena skonsolidowana

- Art. 63. 1. Metoda praw własności polega na wykazaniu w aktywach trwałych bilansu pozycji "Udziały w jednostkach podporządkowanych wyceniane metodą praw własności", w cenie ich nabycia powiększonej lub pomniejszonej o, przypadające na rzecz jednostki dominującej, wspólnika jednostki współzależnej lub znaczącego inwestora zwiększenia lub zmniejszenia kapitału własnego jednostki podporządkowanej, jakie nastąpiły od dnia objęcia kontroli, uzyskania współkontroli lub znaczącego wpływu do dnia bilansowego, w tym zmniejszenia z tytułu rozliczeń z właścicielami, z tym, że udział w zysku (stracie) netto jednostki podporządkowanej koryguje się o odpis wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, z zachowaniem zasad, o których mowa w art. 44b ust. 10, 11 i 12, oraz odpis różnicy w wycenie aktywów netto według ich wartości godziwych i wartości księgowych, przypadających na dany okres sprawozdawczy.

- Art. 63. 2. Przy stosowaniu metody praw własności w rachunku zysków i strat wykazuje się, w oddzielnej pozycji udział w zysku (stracie) netto jednostki podporządkowanej.
- Z zysku (straty) netto jednostki podporządkowanej wyłącza się zawarte w aktywach zyski lub straty z tytułu transakcji dokonanych między jednostkami objętymi sprawozdaniem finansowym a daną jednostką podporządkowaną, proporcjonalnie do posiadanych udziałów.

- przepisy ustawy o rachunkowości w pewnych sytuacjach pozwalają na niesporządzanie dodatkowego sprawozdania finansowego zawierającego informacje o posiadanych udziałach:
- taki przypadek może wystąpić, gdy sporządzając jednostkowe sprawozdanie finansowe, inwestor wykaże w informacji dodatkowej wpływ metody praw własności na wartość bilansową wykazywanych udziałów w jednostkach podporządkowanych oraz kapitały własne, w tym wynik finansowy.
- dotyczy to także sytuacji, gdy sporządzając już jednostkowe sprawozdanie finansowe, zastosuje do wyceny udziałów we wszystkich podporządkowanych sobie jednostkach metodę praw własności.

- Ustawa o rachunkowości dopuszcza stosowanie podczas konsolidacji metody proporcjonalnej, która polega na sumowaniu poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych wspólnika jednostki współzależnej, w pełnej wartości, z częścią wartości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych jednostek współzależnych, proporcjonalną do posiadanych przez jednostki grupy kapitałowej objęte konsolidacją udziałów i dokonaniu koniecznych wyłączeń.
- Natomiast MSSF 11 – Wspólne ustalenia umowne, który wszedł w życie 1.1.2013 r. (zastąpił dotychczasowy MSR 31), nie przewiduje zastosowania konsolidacji metodą proporcjonalną w przypadku wspólnych przedsięwzięć.
- Zgodnie z MSSF11 wspólnik wspólnego przedsięwzięcia ujmuje swój udział we wspólnym przedsięwzięciu jako inwestycję i rozlicza tę inwestycję metodą praw własności zgodnie z MSR 28 – Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach.

Zgodnie z koncepcją MSSF i MSR

Jednostkowym sprawozdaniem finansowym jest sprawozdanie, które sporządzane jest dodatkowo do:

- skonsolidowanego sprawozdania finansowego przez jednostkę posiadającą jednostki zależne, lub
- sprawozdania finansowego sporządzanego przez jednostkę nieposiadającą jednostek zależnych, ale posiadającą inwestycje w jednostki stowarzyszone lub wspólne przedsięwzięcia, które zgodnie z MSR 28 muszą być wycenione metodą praw własności.

Metoda praw własności w MSR 28

- MSR 28 Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych ,

W rozumieniu MSR metoda praw własności jest alternatywą dla konsolidacji proporcjonalnej.

Przy stosowaniu metody praw własności należy w skonsolidowanym rachunku zysków i strat wykazać w oddzielnej pozycji udział znaczącego inwestora lub jednostki dominującej, lub innej jednostki grupy kapitałowej objętej konsolidacją w wyniku finansowym jednostki podporządkowanej.

MSR 28 wskazuje, że jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia należy ujmować w sprawozdaniu finansowym oraz skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym inwestora przy zastosowaniu metody praw własności. Oprócz sprawozdania finansowego (w przypadku gdy jednostka nie posiada jednostek zależnych, nie tworzy grupy kapitałowej i nie podlega obowiązkowi sporządzenia sprawozdania skonsolidowanego) powinna sporządzić dodatkowo jednostkowe sprawozdanie finansowe zgodnie z regulacjami MSR27 (jednostkowe sprawozdania finansowe). W sprawozdaniu tym jednostki zależne, jednostki stowarzyszone oraz wspólne przedsięwzięcia ujmowane są wg:

- ceny nabycia,
- uregulowań przyjętych dla instrumentów kapitałowych (MSSF9, MSR 39),
- metody praw własności.

MSR 28

- według metody praw własności inwestycja jest początkowo ujmowana według kosztu, a następnie po dniu nabycia jej wartość bilansowa jest korygowana, powiększana lub pomniejszana w celu ujęcia udziałów inwestora w zyskach lub stratach podmiotu podporządkowanego,
- udział inwestora w zysku lub stracie jednostki, w której dokonano inwestycji, ujmuje się w zysku lub stracie inwestora,
- Wypłaty (dywidendy) z zysku wypracowanego przez jednostkę, w której dokonano inwestycji, obniżają wartość bilansową inwestycji
- zmiana wartości bilansowej inwestycji może wynikać także ze zmiany wielkości udziału inwestora w jednostce, w której dokonano inwestycji, wynikające ze zmian w innych całkowitych dochodach tej jednostki

- inwestor poprzez sprawowanie współkontroli nad jednostką, w której dokonał inwestycji lub wywieranie znaczącego wpływu na taką jednostkę, ma udział w wynikach działalności jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia.
- inwestor ujmuje udział, w ramach swojego sprawozdania finansowego poprzez włączenie swojego udziału w zyskach lub stratach takiej jednostki, w której dokonano inwestycji.
- inwestycja lub udział w inwestycji, które nie została zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży, klasyfikowane są jako aktywa trwałe,
- z wyłączeniem sytuacji gdy inwestycja lub jej część w jednostce stowarzyszonej lub wspólnym przedsięwzięciu zaklasyfikowana została jako przeznaczona do sprzedaży (zgodnie z zapisami MSSF 5 Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana).

Metoda praw własności ma zastosowanie względem:

- jednostek zależnych, dotychczas konsolidowanych metodą pełną, wobec których zaistniały ograniczenia w prawach właścicielskich, w tym ograniczenia w swobodnym dysponowaniu aktywami jednostki i wypracowanym przez nią zyskiem,
- jednostek współzależnych,
- jednostek stowarzyszonych.

Jednostka nie musi stosować metody praw własności jeśli:

- jest jednostką zależną, a jej pozostali właściciele (w tym również nieposiadający praw głosu w innych okolicznościach), zostali poinformowani, że jednostka nie będzie stosowała metody praw własności, i nie zgłosili sprzeciwu w tej sprawie a jednostka nie złożyła ani nie jest w trakcie składania sprawozdań finansowych na potrzeby wprowadzenia instrumentów finansowych dowolnej kategorii do publicznego obrotu,
- instrumenty dłużne lub kapitałowe jednostki nie znajdują się w publicznym obrocie a jednostka dominująca najwyższego lub pośredniego szczebla dla danej jednostki sporządza skonsolidowane sprawozdania finansowe, które są publicznie dostępne i są zgodne z MSSF,
- jednostka dominująca najwyższego lub pośredniego szczebla dla danej jednostki sporządza skonsolidowane sprawozdania finansowe, które są publicznie dostępne i zgodne z MSSF.

Ponadto metoda praw własności nie jest stosowana w przypadku gdy:

- jednostka zależna (stowarzyszona) działa w warunkach poważnych i długoterminowych restrykcji (ograniczeń), które w znaczący sposób ograniczają jej zdolność do przekazywania środków (transfer kapitału) do inwestora (jednostki dominującej),
- udziałów w jednostce stowarzyszonej, nabytych z zamiarem odsprzedaży, w terminie jednego roku od ich nabycia,
- w sytuacji, kiedy wywieranie znacznego wpływu względem jednostki stowarzyszonej lub współkontroli względem jednostki współzależnej będącej spółką handlową będzie trwało, według oczekiwań kierownictwa jednostki, krócej niż rok, licząc od dnia bilansowego a jednostka ta nie była wcześniej wyceniana metodą praw własności,
- inwestor przestaje mieć znaczący wpływ na jednostkę zależną, choć zatrzymuje w całości lub w części swoje inwestycje (udział).
- w przypadku jednostek mało istotnych.

Przy sporządzaniu sprawozdania finansowego zgodnie z Ustawą o rachunkowości lub MSSF stosowanie metody praw własności ma miejsce w stosunku do wyceny wcześniej nabytych udziałów w jednostkach podporządkowanych (zależnych, współzależnych/współkontrolowanych lub stowarzyszonych), które obejmowane są skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym.

Ma to na celu uaktualnienie wartości tych udziałów dla zapewnienia ciągłości bilansowej sporządzanych sprawozdań finansowych.

Ciągłość bilansową otrzymuje się poprzez uzgodnienie stanu kapitałów własnych z końca poprzedniego roku obrotowego ze stanem kapitałów własnych na pierwszy dzień bieżącego roku obrotowego.

Aktualizacja jest wynikiem wypracowanego zysku przez podmiot zależny, jak i wynikiem rewaloryzacji majątku posiadanego przez ten podmiot.

W świetle MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach” istotą metody praw własności jest coroczna zmiana wartości lokaty adekwatnie do wyniku finansowego wygospodarowanego przez jednostkę, w której jej dokonano.

W momencie zakupu, inwestycja kapitałowa ujmowana jest w księgach inwestora według kosztu (po cenie nabycia),

Następnie wartość bilansowa jest powiększana lub pomniejszana w celu ujęcia udziałów inwestora w zyskach lub stratach jednostki stowarzyszonej zanotowanych po jej objęciu.

Należy pamiętać o skorygowaniu wartości o różnicę między wartością nabycia akcji przez jednostkę dominującą a wartością udziału w kapitale własnym jednostki stowarzyszonej.

W kontekście zastosowania metody praw własności inwestor ma udział w przyroście majątku netto jednostki gospodarczej, w którą zainwestował.

Korekta nie tylko dotyczy udziału inwestora w wyniku netto tej jednostki, lecz obejmuje kwoty otrzymanych dywidend.

Wartość zmian jest określona przez:

- charakter (zysk/strata) i wielkość wygospodarowanego przez jednostkę stowarzyszoną wyniku finansowego,
- procent praw własności (udział procentowy) do aktywów netto jednostki powiązanej kapitałowo z jednostką dominującą,
- decyzje tej jednostki dotyczące podziału wyniku.

W momencie zakupu akcji ujmowane są one po koszcie zakupu w formie lokaty, a następnie ich wartość jest podwyższana (po dacie zakupu) o udział w zyskach jednostki stowarzyszonej lub obniżana o udział w jej stratach .

Podstawą wyliczenia udziału w zysku lub stracie jest posiadany procent udziałów.

Konsekwencją stosowania niniejszej metody jest ciągła zmiana wartości posiadanych lokat wykazywanych przez inwestora, odpowiednio do zmian w księgowej wartości aktywów jednostki powiązanej kapitałowo z inwestorem.

Wycena zgodnie z klasyczną metodą equity

Uogólniając można przyjąć, że bieżącą wycena lokat długoterminowych metodą equity odbywa się następująco:

- **w dniu nabycia** - według ceny nabycia,
- **na koniec pierwszego roku** - cena nabycia lokat plus/minus udział w wyniku netto jednostki powiązanej kapitałowo z inwestorem minus otrzymane dywidendy,
- **na koniec kolejnego roku obrotowego** - wartość księgowa lokaty plus lub minus udział w wyniku netto jednostki powiązanej kapitałowo z inwestorem minus otrzymane dywidendy.

Przykład 1: Ewidencja zgodnie z metodą praw własności

Operacja gospodarcza	Kwota	Winien (Dt)	Ma (Ct)
Inwestor nabywa akcje spółki A 35%	150 000	Aktywa finansowe	Środki pieniężne
Spółka A wykazała okresowy zysk w wysokości: 15 000 (15000 x 35%) = 5250	5250	Aktywa finansowe	Przychody finansowe
Spółka A przeznaczyła 5000 z zysku na dywidendę i ją zadeklarowała do wypłaty: 5 000 (5000 x 35%) = 1750	1750	Należności	Aktywa finansowe
Spółka A wypłaciła dywidendę*	1750*	Środki pieniężne 1417,50 Podatek dochodowy 332,50	Należności

*Inwestor otrzyma kwotę niższą niż wartość brutto należnej dywidendy gdyż zostanie odprowadzony podatek.

Komentarz do przykładu 1.

- Inwestor nabył 35% udziału w podmiocie stowarzyszonym A.
- W momencie wykazania zysku przez podmiot stowarzyszony A (wykazany zysk 15000) inwestor księguje u siebie udział w zysku zgodnie z posiadaniem udziałem czyli 35% z 15000 co wynosi 5250. Kwota ta zwiększa wartość posiadanego przez niego udziału do wysokości 155250 ($150000 + 5250$).
- W momencie deklaracji wypłaty dywidendy przez jednostkę stowarzyszoną w kwocie 5000 inwestorowi należy się dywidenda zgodna z posiadaniem udziałem a więc 1750 ($35\% \text{ z } 5000$) co ujmie u siebie jako należności obniżając równocześnie wartość posiadanego udziału $155250 - 1750 = 153500$ ponieważ tą część udziału w zysku otrzyma w środkach pieniężnych.
- W momencie wypłaty dywidendy środki przekazane inwestorowi wyniosą: 1417,50 gdyż zostanie odprowadzony podatek w wysokości 19% czyli 332,50
- Zatem udział inwestora w zysku nadal wynosi 5250 ale został rozdzielony na zwiększenie posiadanego udziału w kwocie 3500 co jest uwzględnione jako zwiększenie aktywów finansowych oraz kwotę 1750 otrzymaną jako dywidenda (a następnie opodatkowana zgodnie z obowiązującymi przepisami)

Przykład 2

Inwestor zakupił przed laty akcje innej jednostki w wysokości 45% za gotówkę w kwocie 110 000. Stosowanie metody praw własności (equity) doprowadziło do wzrostu wartości księgowej tego aktywu do kwoty 200 000 na dzień 1. 01 20XX roku.

Jednostka gospodarcza A stowarzyszona z inwestorem wygospodarowała zysk netto za 6 miesięcy 20XX w wysokości 50000 po czym zadeklarowała a następnie wypłaciła dywidendy w wysokości 25 000.

Inwestor na 1. 07. 20XX sprzedaje $\frac{1}{4}$ tej lokaty za 80 000, redukując swój udział w tej jednostce do 30%.

Należy wskazać przebieg kolejnych operacji gospodarczych:

Inwestor w księgach zarejestrował:

Winien (Dt) Długoterminowe aktywa finansowe (odpisy aktualizujące DAF) **22500** (45% z 50000)

Ma (Ct) Przychody z lokat w jednostkach podporządkowanych **22500**

Należne dywidendy wynoszą 45% z zysku 25000 czyli **11250**

Co zadekretowano:

Winien (Dt) Należności **11250**

Ma (Ct) Długoterminowe aktywa finansowe (odpisy aktualizujące DAF) **11250**

W momencie wypłaty dywidendy następuje rozliczenie należności

Winien (Dt) Środki pieniężne **9112,5**

Podatek dochodowy **2137,5**

Ma(Ct) Należności **11250**

Efektem tych zapisów w księgach inwestora jest wzrost wartości lokaty inwestora o 11 250 (22500- 11 250) i tym samym wzrost wartości do kwoty 211250 (wzrost wartości lokaty liczny jest względem wartości księgowej na dzień 1.01.20XX a nie do kwoty 110 000 gdyż kwota nabycia na obecny rok jest wartością historyczną.

Sprzedaż lokat długoterminowych wycenionych według metody equity

Sprzedaż $\frac{1}{4}$ tej lokaty ($\frac{1}{4}$ z 211250= 52 812,5) za 80 000 zarejestrowana będzie w księgach jako:

Winien (Dt)	Środki pieniężne	80 000
Ma (Ct)	Długoterminowe aktywa finansowe	52 812,5
Ma (Ct)	Przychody z lokat w jednostkach podporządkowanych	27 187, 5

Po tej sprzedaży inwestor dalej będzie stosował metodę equity do wyceny lokat niesprzedanych w rachunkowości grupy kapitałowej, z tym że wycena będzie odnosić się do 33,75% praw własności a nie do 45%. jak przed sprzedażą.

Jeżeli sprzedaż lokat długoterminowych spowodowałaby utratę znaczącego wpływu wówczas należałoby do wyceny lokat zastosować metodę ceny nabycia (metodę kosztu). Takie przejście nie wymaga żadnych korekt w rachunkowości grupy.

Przykład 3 Transakcja wzajemna

Inwestor posiadający 40% udziałów w jednostce stowarzyszonej sprzedał jej w bieżącym roku obrotowym towary o wartości 300000 złotych, za które zapłacił 150000 złotych. Jednostka stowarzyszona nie sprzedała tego towaru w bieżącym roku obrotowym. Inwestor musi w związku z tym skorygować wartość inwestycji wycenionej w jednostce stowarzyszonej metodą praw własności w korespondencji z kosztem zakupu sprzedanych towarów.

Korekta: $(300000 - 150000) \times 40\% = 60000$

Przykład 4 Transakcja wzajemna

Jednostka stowarzyszona sprzedała w roku obrotowym inwestorowi posiadającemu w niej 35% udziałów swoje wyroby w cenie sprzedaży za 150000. Ich koszt wytworzenia był 100000 złotych. Inwestor nie sprzedał zakupionego towaru w roku obrotowym. Inwestor musi w związku z tym skorygować wartość swojego zapasu towarów w korespondencji z zyskami (bądź stratami) z tytułu swojego udziału w jednostce stowarzyszonej.

Korekta: $(150000 - 100000) \times 35\% = 17500$

Stosowanie metody praw własności

- Umożliwia wycenę udziałów w jednostkach podporządkowanych oraz wycenę udziałów w jednostkach współzależnych będących spółkami handlowymi posiadanych przez znaczącego inwestora i inne jednostki objęte skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym.
- Należy pamiętać, aby z wyniku jednostki podporządkowanej wyłączyć zawarte w aktywach zyski lub straty z tytułu transakcji dokonanych między jednostkami objętymi skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym a daną jednostką podporządkowaną.
- W sytuacji gdy straty ujmowane metodą praw własności spowodują obniżenie wartości udziału jednostki do zera to wówczas dodatkowe straty uwzględniane są wyłącznie w takiej wysokości, w jakiej inwestor zobowiązał się je pokryć lub dokonał dodatkowej płatności w imieniu jednostki stowarzyszonej w celu wypełnienia jej obowiązków.

Inwestor może powrócić do uwzględniania zysków dopiero w momencie, gdy jednostka stowarzyszona zacznie wykazywać zyski i kiedy wartość tych zysków zrówna się z wartością nieujętych strat

Przedstawiona metoda, to sposób wyceny akcji i udziałów w jednostkach stowarzyszonych i współzależnych.

Metoda praw własności choć kwalifikuje się do metod konsolidacji, jest metodą wyceny akcji i udziałów, która może być stosowana przez jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora zarówno w jednostkowym jak i skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Od 1 stycznia 2009 metodę praw własności stosują jednostki dominujące, znaczący inwestorzy oraz wspólnicy jednostki współzależnej do wyceny udziałów w aktywach netto jednostki podporządkowanej.

Przy stosowaniu tej metody w pozycji "Udziały w jednostkach podporządkowanych wyceniane metodą praw własności" należy wykazać - w cenie ich nabycia - zwiększenia lub zmniejszenia kapitału własnego jednostki podporządkowanej, jakie nastąpiły od dnia objęcia kontroli.